

judicibus, sive aliis personis, exceptis propriis advocatis et defensoribus.

2. Juramentum calumniæ inspecto jure communi præstandum est, quoties alterutra pars illud ab altera requirit, ita ut censeatur esse pars judicii. Potest vero præstari sive a partibus principalibus, sive ab eorum procuratoribus; cap. ult. h. t. in VI°. dummodo tamen mandatum speciale ad hoc peragendum datum fuerit. Ita l. 2. §. *Sed quia veremur. C. De Jurejurando propter calum.* Juxta cap. 1. h. t. clerici sive in causa civili, sive in causa criminali prohibentur jurare de calumnia, sed præstatio juramenti deleganda esse dicitur idoneis personis. Immo interdicitur Episcopis juramentum præstare absque venia Romani Pontificis; clericis absque licentia Episcopi. Derogatum vero est relate ad Clericos necessitati delegationis faciendæ per dispositionem cap. 5. h. t. ubi a Lucio III. præcipitur clericis personalis præstatio juramenti. Item relate ad Episcopos derogatum est necessitati delegationis in cap. 7. h. t.

3. Ex dispositione cap. 1. præstabatur juramentum calumniæ in primo litis exordio. Sed Bonifacius VIII. in cap. 1. *Si de calumnia* declaravit, posse præstari hoc juramentum in qualibet parte litis. At una tantum vice potest præstari in eadem instantia. *Auth. In isto Juram. C. De Jurejur. propter calum.* Quia juramentum hoc est generale, totamque causam complectitur. Verum in causa appellationis iterum præstandum est juramentum, quia causa in gradu appellationis novam telam judiciariam constituit. Cf. cap. 2. §. 1. h. t. in VI°.

Præstandum autem est in omnibus causis, in quibus probatione opus est, sive procedatur judicio solemnibus, sive procedatur judicio summario. Magnæ notæ vero Doctores excipiunt causas criminales criminaliter actas, in quibus juramentum excludunt ob periculum perjurii.

4. Juramentum calumniæ potest quidem remitti tacito partium consensu, non vero expresso. Scilicet potest uterque ex litigantibus non exigere juramentum calumniæ, at pacto expresso non potest renunciare ejusdem præstationi.

Ratio est, quia introductum fuit hoc jusjurandum non proprie in commodum privatorum, sed potius in favorem publicum ob securitatem judiciorum; ut scilicet in judiciis statim appareret veritas, et calumnia vel fraus removeretur. Unde juramentum ca-

lumniæ dum providet tutelæ et protectioni justitiæ, simul etiam consulit expeditiori solutioni quæstionum in foro. Cum igitur introductum sit juramentum hoc in publicam utilitatem, potest eidem applicari adagium 'Juri communi privatorum factis derogari non potest.' Sed etiam potior alia est ratio ad excludendam remissionem juramenti calumniæ ex conventionione expressa partium. Scilicet si hæc remissio valeret, videretur litigantibus concessa facultas impune calumniandi. Jamvero hoc pactum includeret immoralitatem, ac proinde nullius est valoris. *Cap. ult. De Pactis.*

At tacite remitti potest juramentum calumniæ. Videlicet si omissum fuerit ex eo, quod neutra pars illud requisiverit, valent acta judicii. Ita in cap. 2. §. 2. h. t. in VI°.

5. Jure antiquo adeo vigeat jus exigendi juramentum calumniæ, ut si actor recusavisset illud præstare ab ipsa actione et instantia cecidisset, et ceu improbus litigator repellatur a judicio, reus vero renuens juramentum calumniæ præstare, habebatur pro confesso.

6. Hoc juramentum non amplius in forma judiciali servatur. Emitti autem hodie debet a Postulatore causæ in processibus, qui pro Beatificatione et Canonizatione Servorum Dei construuntur. Insuper in actibus judicialibus communibus loco juramenti calumniæ saltem aliquando servatur juramentum malitiæ, et juramentum de veritate dicenda. Juramentum malitiæ, de quo sermo est in cap. 2. h. t. in VI°. illud est, quod præstatur non super integrâ causa, sed super aliquo, vel aliquibus articulis causæ, quoties adsit præsumptio contra unum ex litigantibus, quod malitiose agat, et studeat justitiæ exercitium impedire fallaciis et fraudibus. Juramentum de veritate dicenda illud est, quod a testibus emittitur circa scientiam, seu de veritate, quam quis certus est se scire. Quare hoc juramentum distinguitur a juramento calumniæ, quod credulitati innititur.

TITULUS VIII.

De Dilationibus.

1. In ordine judiciorum post litem contestatam plerumque conceduntur dilationes, seu spatium aliquod, ut probatio actoris et defensio rei rite præparentur. Quare opportunum est, post tractatum de contestatione litis cognoscere, quid sint et quando con-

cedantur dilationes. Dilatio potest etiam concedi extra iudicium. Nos vero in titulo consideramus dilationes judiciales, quæ nempe in tela iudiciaria partem habere possunt, seu quæ conceduntur in decursu iudicii. Dilatio judicialis definitur communiter 'Justum temporis intervallum, quod ad aliquem actum iudicii commodius vel probandum vel expediendum actori aut reo conceditur'. Dilationes inductæ sunt, ut tutius posset iudex procedere ad sententiam definitivam. *Cap. ult. h. t.* Quamvis enim societatis intersit iudicia quam cito expediri, ne jura civium quoad societatem civilem, et fidelium quoad Ecclesiam diu incerta maneant, tamen congruum tempus concedendum est litigantibus, quo possint documenta perquirere, testes invenire, probationes parare. Quare justum intervallum temporis conceditur litigantibus, quo suspenditur actio iudicis in causa, ut alteruter litigantium, qui dilatione indiget, sibi sufficienter provideat. Hoc temporis intervallum debet esse justum; si enim termini peremptorii necessitate non urgente nimis coarctentur, juxta cap. 1. h. t. conceditur appellatio contra decretum iudicis, quo termini dilationis designati sunt.

2. Dilationes ex causa efficiente aliæ sunt *a lege*, aliæ *judiciales*, aliæ *conventionales*. Dilationes primi generis, quæ dicuntur *legales*, conceduntur ab ipso jure communi, vel statutis locorum, ex. gr. spatium decem dierum seu decendii ad appellandum a lata sententia. Dilationes judiciales sunt, quæ arbitrio et prudentia iudicis designantur. Conventionales vero sunt, quæ ex partium conventionione statuuntur; ex. gr. si partes unanimi pacto conveniant de negotio prorogando etc.

3. Ad rem nostram potius alia divisio facit, quæque deducitur ex triplici parte iudicii. Scilicet aliæ sunt, quæ conceduntur in prima parte iudicii a citatione nempe usque ad litem contestationem, quæ sunt *dilationes citatoriae* et *deliberatoriae*. Aliæ sunt, quæ conceduntur post litem contestatam usque ad sententiam definitivam, quæque dicuntur *probatoriae*. Tandem aliæ dantur in tertia parte iudicii, quæ vel conceduntur ad differendam sententiam, et dicuntur *diffinitoriae*, aliæ *executoriae*, quæ dantur ad designandum tempus executionis sententiæ. De singulis breviter.

Dilatio citatoria est, quæ conceditur illi, qui in jus vocatur. Cum scilicet præsumi nequeat, quemlibet citatum statim posse deserere propria negotia, et iudicem adire, hinc in ipsa citatione

adsignatur tempus congruum ad comparendum. Immo si semel citatus reus non compareat, debet secundo et tertio vocari, et singulis vicibus sufficiens spatium dierum determinari. Aliquando vero ob periculum rei, vel ob difficultatem locorum, una tantum citatio mittitur peremptoria, et elapso tempore in ea designato ad comparendum, citatus constituitur in contumacia. Dilationes citatoriae in jure romano decendio definiiebantur. L. 68. et seqq. ff. De Iudiciis et l. 13. §. 2. Cod. eod. t. Ex jure autem canonico habemus designationem diei ad comparendum iudicis arbitrio remitti, qui pro diversitate temporum et pro distantis locorum et adjunctis personarum potest moderari dilationes citatorias. Ita *cap. 24. De Off. Deleg., 4. De in integr. restitut., et 15. De Appell.* At plurimum attendendus est stylus Fori et Curiae cujuslibet in quo negotium tractatur. In codice iudiciario Gregorii XVI. anno 1834 pro ditione temporali S. Sedis termini ordinarii ad comparendum sunt vel tres vel octo dies. Quod si periculum sit, ne res pereat, vel timeatur fuga personæ, vel negotium moram non patiat, ex. gr. si quæstio circa alimenta præstanda versetur, iudex potest jubere citationem, quæ dicitur *ad urgentiam*, in qua brevius tempus de uno ad alium diem destinatur. Quo inutiliter elapso iudex precarias provisiones suscipiet.

Dilatio deliberatoria est, quæ post oblatum libellum conceditur reo ad expendendum et deliberandum, utrum petitioni actoris, vel saltem alicui articulo assentiri debeat, vel resistere desideret. Hæc dilatio conceditur etiam actori, quando reus proponat exceptionem, ut ipse actor deliberet an et quomodo exceptionem admittere intendat. Juxta præscriptum juris communis, (*Auth. Offeratur. C. De Litis Contestatione*) dilatio deliberatoria diebus viginti constat. Interpretes ex juris intentione inferunt, posse iudicem ex rationabili causa arctare tempus hoc ad brevius intervallum, vel etiam illud protrahere. Adnotandum vero est, juxta dispositionem *cap. 2. h. t.* non concedi dilationes deliberatorias, quoties reus per citationem potuit plene instrui et cognoscere quæstionem contra se propositam. Scilicet quando cum citatione transmissus est etiam libellus, in quo causa et motiva describuntur, simulque congruum tempus fuerit assignatum ad comparendum, quo possit etiam comode deliberare: eo ipso absque novis dilationibus potest reus deliberare, utrum debeat nec ne causam suscipere. Quare nova dilatio deliberatoria videretur a reo expostulari solummodo ex desi-

derio differendi impune iudicium. Atqui hæc dilationes reprobantur ab optima praxi iudiciorum agendorum.

4. Dilatio probatoria ea est, quæ post litem contestatam actori conceditur ad probandam actionem suam, reo ad probandam suam exceptionem. Ex textu juris romani ex *l. 1. c. De Dilationibus* concedenda est dilatio trium mensium, quoties testes et probationes sumendæ sunt in eadem provincia ubi lis pendet; sex mensium si ex aliena provincia exspectanda sint documenta vel testium depositiones; tandem novem mensium et non ultra, quoties hæc ex remota provincia exspectanda sint. Hæc lex potest offerre notionem ad criterium iudicium concipiendum hac in materia. Verum doctores conveniunt designationem temporis ad exhibendas probationes prudenti iudicis arbitrio esse remittendam, qui intra limites convenientes, et servata æqualitate inter actorem et reum, majores vel minores dilationes concedere possit, juxta diversam rationem temporum, distantiarum, qualitatum negotiorum, et personarum litigantium.

5. Porro juxta jus romanum receptum est in causis civilibus, seu non tractantibus de applicatione pœnæ, dilationem concessam censi peremptoriam, id est unam tantum concedendam esse dilationem ad probandum, ne lites in infinitum protrahantur. *L. ult. ff. De Feriis*. Hinc si post primam dilationem iudex novam vellet concedere, posset altera pars legitime contradicere, et conqueri de actu sibi præjudiciali. Excipitur vero duplex casus. 1°) nempe cum ob legitimum impedimentum probatio in spatio primæ dilationis parari non potuit. Hoc vero impedimentum non præsumitur, sed extitisse demonstrandum est. 2°) Cum nova documenta emergerint, et novæ cognitæ fuerint probationes, adhuc tamen enucleandæ et ordinandæ sint. De hujus tamen rei veritate juramentum præstare debet, qui dilationem expostulat. *Cap. 4. De Exceptionibus*. Immo in hisce duobus casibus ex interpretatione *cap. 15. et 55. De Testib. et Attestation.* inferunt doctores, posse iudicem concedere etiam secundam et tertiam dilationem, non vero quartam, nisi qui eam petit cum juramento protestetur, se ob necessitatem, non vero in fraudem iudicii et malitiose novam dilationem expostulasse. Dixi, hanc illationem doctores deduxisse ex interpretatione *cap. 15. et 55. De Testibus*; nam revera in hisce capitibus prohibetur quarta productio testium, non vero nominatim dilatio. At glossa productionem accipit pro dilatione.

Nam in intervallo unius dilationis non unus, sed successive plures possunt produci testes. Plures ergo productiones testium distinctæ, idem expriment ac plura intervalla, et repetitas dilationes ad probationes parandas vel præsentandas.

6. Definitoria dilatio ea est, quæ datur ad causam ope sententiæ definiendam. Insuetum non est in iudiciis, ut iudex, postquam conclusum est in causa, differat sententiam ad alium diem, etiam post notabile intervallum temporis, vel ut melius causam cognoscat, vel præsertim ut interim partes, si velint, pacifica conventionem rem componant.

7. Executoria dilatio datur parti collitiganti, quæ causa cecidit, ad satisfaciendum sententiæ, seu ad præstandum id, in quo condemnata est. *Cap. 15. De Sentent. et Re jud.* Et quidem si sermo sit de actionibus personalibus, dilationes executoriæ regulariter ad quatuor menses protrahuntur. *Cap. 26. De Off. Deleg.* Diximus regulariter, nam potest hoc tempus ex rationabili causa vel protrahi, vel etiam ad brevius arctari. *Cap. 15. De Sent. et Re jud. §. Sed nec.* Quod si sermo sit de actionibus realibus, differtur ad decem dies completos executio sententiæ, quia hoc temporis intervallum utile est ad appellationem proponendam.

De Effectibus Dilationum.

8. Primus effectus est, ut iudex agere nihil possit circa causam vel articulum causæ, quem dilatio attingit, usque dum tempus in dilatione concessum non effluxerit. Quod si iudex in actibus processerit, acta nullius sunt valoris. *L. 3. De Dilat. 6.* Potest vero iudex agere et procedere super aliis articulis causæ, super quibus concessa non sit dilatio, et in tota causa procedere poterit, quando causa dilationis cessaverit. Porro in dilationis intervallo computantur etiam dies feriarum, dilatio enim datur de die ad diem. Quod si dilatio concedatur absentibus, doctores conveniunt, eam incipere a die intimationis eidem factæ. Non enim quis ignorans beneficio frui potest.

Secundus effectus dilationis a iudice concessæ est, ut sortiatur effectum sententiæ interlocutoriæ. Dilatio enim conceditur per decretum iudicis ad certum tempus et ad certum effectum, ex gr. ut unus ex litigantibus producat testes aliquos audiendos. Si tempus

inutiliter præterlapsus fuerit, non amplius post finitam dilationem auditur super eadem re, nisi adsit magna causa; sed iudex procedere potest ulterius in causæ cognitione et definitione.

TITULUS IX.

De Feriis.

1. Quoniam non singulis anni diebus in foro licet agere, hinc in ordine judiciorum describendo præstat designare, quinam sint dies, in quibus publicum tribunal silet, et acta iudicii fieri prohibentur. Hujusmodi dies appellantur *dies feriat* vel simpliciter *feriæ*. Unde in genere feriæ sunt dies illi, in quibus quidam actus prohibentur. Relate autem ad rem nostram feriæ vel dies feriat sunt dies illi, in quibus vacandum est ab actibus judicialibus.

2. Divisio feriarum est, ut aliæ sint *solemnes*, aliæ *repentinæ*. Feriæ solemnes sunt, quæ statis anni temporibus recurring, et proinde ordinariæ sunt. Repentinæ sunt illæ, quas extra ordinem indicit princeps vel magistratus ob causam repentinam. Solemnes distinguuntur in *sacras* et *profanas*. Sacræ sunt dies illi, in quibus ex præcepto Ecclesiæ abstinendum ab operibus servilibus, ac sanctis operibus cultus divini insistendum est; profanæ sunt, quæ institutæ sunt propter alias humanas necessitates, vel ob utilitatem, quæque præsertim sunt feriæ rusticæ. Feriæ hujusmodi inductæ sunt in commodum illorum, qui agriculturæ sunt addicti, et complectuntur tempora messis, vindemiæ, et nundinarum.

3. Actus judiciales prohibentur in istis omnibus feriis; at juxta *cap. 5. Conquestus h. t.* discrimen intercedit inter ferias repentinæ et sacras, et ferias profanas. Nam actus judiciorum si perficiantur in feriis repentinis et sacris, nulli sunt atque irriti ipso jure, etiam consentientibus partibus litigantibus. Hinc qui coram iudice non compareat diebus feriat, non habetur uti contumax, qui autem accedit ad iudicem, agere nequit vel in causa progredi. Valent vero actus judiciales in feriis rusticis, si partes consentiant. Ratio est, quia feriæ hujusmodi in utilitatem et commodum privatorum institutæ fuerunt, cui proinde commoditati possunt partes litigantes renunciare, si placet. *L. 2. C. De Feriis. cap. ult. h. t.* Ex facto autem forsitan repetito renunciationis sensim sine sensu inductum est, ut a foro recesserint hujusmodi feriæ

rusticæ. Hinc potius occupatio specialis agricolarum statis anni temporibus, causam offeret iudici legitimam ad concedendam dilationem.

4. **De Feriis sacris.** Christus D. Sacramentorum institutor extitit, et necessitatem cultus divini sæpe inculcavit, nec non propriam ejusdem indolem et characterem exhibuit, cum penes Joann. IV. vv. 21. 23. aiebat 'Venit hora quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem, sed venit hora et nunc est quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate'. Attamen Christus non determinavit ritus particulares cultus, nec modum, nec tempus, nec locum ad debitum Deo cultum præstandum. Sed officium hæc omnia determinandi reliquit Ecclesiæ, quæ est custos depositi revelationis, magistra fidei, interpres traditionis, et moderatrix œconomiae practicæ religionis, inter Christi fideles. Hinc Apost. Paulus Cor. II. cum plura statuisset de Sacra Synaxi concludit 'Cetera cum venero disponam'. Ecclesiæ igitur proprium est, quemadmodum docet Pontifex *h. t. cap. ult.* designare dies in quibus fideles solitis ab operibus abstinentes, cultui divino speciali modo vacent, ut publica societas revera appareat religiosa. Factum Ecclesiæ jus confirmat. Nam Ecclesia ferias solemnes statuit, seu dies designavit, quos specialiter divino cultui consecravit. De hisce diebus sermo est in *cap. 1. et ult. h. t.*, et in *Constit. Universa Urbani VIII. edita Idib. Septemb. an. 1642* in qua referuntur omnes dies festi. Non omnes vero adhuc observantur festi dies, qui designantur in veteribus canonibus et in Urbani Constitutione. Nam Sixtus V. in quodam decreto et quo meminit Benedictus XIV. in *Const. Ab eo tempore, 5. Nov. 1747. §. 27.* jam concesserat facultatem piscandi diebus festis habitatoribus Castri, tamen horis meridianis et post auditam Missam. Hinc quodammodo festi dies dimidiabantur. Deinde factum est ex decreto Pii VI. *diei 23. Maji 1798* ut in quibusdam diebus festis auferretur præceptum Missam audiendi et simul abstinendi ab operibus servilibus. Quoad regna peculiaria reductiones dierum festorum factæ sunt a Romanis Pontificibus per peculiare Constitutiones vel per Concordata.

5. Profecto dies festos pro tota Ecclesia potest designare et constituere Summus Pontifex; pro qualibet vero diœcesi constituere potest Episcopus, et quidem juxta jus decretalium expressum in *cap. 5. h. t.* hosce festos dies constituit cum expresso consensu

Capituli sui, nec non cum tacito saltem consensu populi, quatenus nempe non constituentur dies festi contra voluntatem et commodum populi, ne populus fortasse contemnat dies festos, quos arbitratur sibi et negotiis suis adversari. Ita in *cap. 5. h. t.*

6. Concilium vero Trident. in *c. 12. Sess. 25. De Regular.* facultatem adsignandi dies festos in diœcesi Episcopo soli tribuit, quin mentionem faciat cleri et populi, quos insuper festos dies ab Episcopo statutos, ait Concilium, observandos esse etiam a Regularibus. Tamen Urbanus VIII. in *cit. Const. Universa*, licet non revocaverit hanc facultatem indicendi novos festos dies de præcepto; tamen hæc habet 'Ne dies festos a locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut populorum importunitate, deinceps iterum multiplicari contingat, eosdem Ordinarios in Domino monemus, ut ad ecclesiasticam ubique servandam æqualitatem de cætero perpetuis futuris temporibus, ab indictione sub præcepto novorum festorum studeant abstinere'.

7. Specialis insuper regula practica introducta est in electione Patroni principalis loci, ut nempe non possit Episcopus procedere absque populi consensu. Ita *S. Congr. in Trajanensi, 15. Jun. 1632; et in Neapolit. Patronatus, 15. Septemb. 1656.*

8. *Queri* potest quonam spatio contineatur feria sacra.

In *cap. 1. h. t.* quod refert Decretum Gregorii IV. in Concil. apud Compendium ann. 833 traditur ferias esse observandas a vespera ad vesperam. Verum in *cap. 2. h. t.* quod desumptum est ex Decretali Alex. III. ad Episcopum Triburiensem, aut Turonensem, dicitur servandam esse hac in re locorum consuetudinem. Hinc ex contraria consuetudine inductum est ut feria inciperet et decurreret a media nocte ad mediam noctem. Huic consuetudini adstipulantur loca juris, nempe *can. 11. Dist. 3. De Consecration.*; nec non *c. 34. Consuluit, De Offic. Jud. deleg.* Hic mos invaluit in Ecclesia Romana forsitan primum ob dispositionem legum civilium et ob morem populi romani expressum in *l. More romano ff. De feriis*, in qua computatio diei per horas 24 perficitur a media nocte ad aliam mediam noctem. Hunc Ecclesiæ Romanæ morem reliquæ Ecclesiæ fere per totam Europam secutæ sunt, et uniformis consuetudo enata est, qua communiter recepta est computatio feriarum supra dicta. Hinc computatio diei festi a vespera ad vesperam reservata solummodo est solemnæ recitationi vel cantui horarum canonicarum, idest sacræ Liturgiæ.

Animadvertere præstat ex theoria hucusque exposita sequi, non posse excludi consuetudinem aliquam in peculiari Ecclesia, de computatione diei festi, quæ fiat a vespera ad vesperam. Nam in *cap. ult. De Consuet. et cap. Quoniam 2. h. t.* traditur vim legis habere consuetudinem, quæ sit rationalis et legitime præscripta.

Actus prohibiti die festo.

9. *Queritur* quinam actus prohibeantur fieri diebus feriatis.

In *cap. 3. h. t.* in genere dicitur diebus majestati Altissimi deputatis ab omni opere servili cessandum esse. In *cap. 1. vero h. t.* plura in specie prohibentur peragi in feriis sacris. 1° Prohibetur mercatus. Antiquitus mercatus non distinguebatur a nundinis relate ad canonicam prohibitionem. Verum cum ex consuetudine inductum esset, ut variis in locis diebus festis nundinæ celebrarentur in commodum præsertim agricolarum, hinc Benedictus XIV. in *cit. Constit. Ab eo tempore. d. 5. Nov. an. 1745* dum prohibet absolute celebrari mercatum diebus festis, ita ut si incidat mercatus die festo debeat ejus celebratio præponi die antecedenti, tolerat vero nundinas diebus festis sub conditione ut tempore divinorum officiorum claudantur apothecæ, nec exercentur commercia, ut qui ad nundinas confluerunt Missæ sacrificio et divinis officiis intersint. Porro in §. 16. *ejusd. Constit.* quid nomine mercatus, quid vero nundinarum nomine veniat, explicat Pontifex. Nundinas, ait, intelligimus, quæ sunt de rebus majoribus, et semel in anno fiunt, vel raro in eodem loco, et de longinquo ibidem conveniunt homines. Mercatum vero, qui fiat in rebus minoribus ad quotidianas necessitates pertinentibus, et fiat singulis hebdomadis, et ab hominibus de vicino ibidem convenientibus. Si quæstio vel dubia oriantur, possunt conferri *Constit. Bened. XIV. Paternæ charitatis officium. diei 24. Aug. 1744 et Nihil profecto. d. 12. Aug. 1742.*

10. 2° *Ex cap. 1. h. t.* prohibetur placitum. Nomine placiti intelligitur iudicium seu actus illi qui pertinent ad forense strepitum, et ad exercitium jurisdictionis contentiosæ. Non prohibetur igitur diebus festis exercitium voluntariæ jurisdictionis. Hinc perfici potest manumissio, adoptio, absolutio, dispensatio, designatio tutoris vel curatoris. Diebus ergo festis prohibentur iudicia civilia. Excipitur vero casus, quo vel urgeat necessitas, vel pietas suadeat.

Cap. 5. h. t. Quare etiam diebus festis ratione necessitatis possunt tractari causæ alimentorum, causæ mercedis, vel etiam actus illi judiciales confici possunt, qui si differantur periculum est ne res pereat, vel ne persona auctoritatis vigilantiam effugiat. Ratione pietatis possunt exerceri actus judiciales, quando agitantur causæ debilium et miserabilium personarum, quæ dilationem non patiantur. Item possunt tractari causæ spirituales electionum et inquisitionum; possunt etiam definiri causæ, quæ pacem et concordiam respiciunt. In iudiciorum prohibitione in specie consideratur citationis et definitivæ sententiæ prohibitio, ut scilicet nec transmitti possit citatio, nec proferri aut executioni demandari sententia. *Cap. 5. h. t.* Et quidem relate ad citationem si præsentetur per apparitorem die feriato non attenditur; sic etiam non attenditur si terminus ad comparandum adsignetur dies feriatu nisi forte agatur de aliquo iudicio, quod etiam tractari potest die feriato. Quod si vero determinetur in genere ad comparandum terminus ex. gr. post tres dies, non vero dies in specie, et forte dies termini incidat in feriam, valet citatio, sed citatus comparebit die postero.

11. 3°) In *cap. 1. h. t.* diebus festis exerceri prohibentur iudicia criminalia, quæ nempe diriguntur ad infligendam pœnam capitis, vel aliam pœnam.

12. 4°) Tandem prohibentur sacramenta, nisi urgeat necessitas. Nomine autem sacramentorum in *cap. 1. h. t.* venit iuramentum. Quoniam vero ferme omnes contractus firmabantur iuramento, et observantia contractuum religioni committebatur, hinc sub prohibitione *cap. 1. h. t.* venit solemnitas delatio et præstatio iuramenti, nec non stipulatio publica contractuum, quæ nempe fiat per notarium.

13. *Quæritur* quid servandum sit in casu feriarum particularium, an videlicet servandæ sint feriæ actoris, vel rei, vel iudicis.

Conveniunt doctores observandas esse ferias iudicis, et tribunalis penes quod agitur quæstio. In ordinandis enim iudiciis attenditur consuetudo fori in quo ordinatur iudicium, non autem attenduntur mores et consuetudo locorum in quibus commorantur litigantes.

14. Quæ superius exposita sunt, prohibentur peragi diebus festis. Ut autem cognoscatur intentio benigna matris Ecclesiæ in

prohibendis operibus servilibus diebus festis, consideranda est species et dispositio *cap. 3. h. t.* Decretalis relata in hoc capite directa dicitur Archiepiscopo Triburiensi. Verumtamen tempore Alexandri III. Tribur nihil aliud erat nisi Villa imperialis prope Maguntiam. Quare potius cum Cujacio dicendum est Alexandrum epistolam suam misisse alicui prælato Daniæ, Scandiæ, seu Norvegiæ, vel cum Gonzalez Archiepiscopo Treverensi, quia in prædictis locis piscatio alecium frequens est. Hisce positis en species. In aliquibus locis ob telluris sterilitatem fideles nihil vel fere nihil ex agrorum industria percipiebant; piscationi autem operam dabant, et magnam utilitatem capiebant ex alecium captura. Cum vero in oceano horum piscium maxima est multitudo, post æquinoctium dividitur in acies, quæ terram versus properant, et eorum captura facilis est et copiosa. Cum ergo statis temporibus piscatio hujusmodi tantummodo fieri possit, si omittenda fuisset diebus festis, periculum erat ne occasio propitia capturæ piscium, cum magno populi detrimento evanesceret. Hinc Alexander III. consultus respondit concedendo diebus festis, exceptis tamen majoribus anni solemnitatibus si terræ sese alecia inclinaverint, urgente necessitate eorum capturam fideles facere posse, ita tamen ut post factam capturam aliquam partem piscium Ecclesiis proximioribus et pauperibus distribuerent. Quare glossa post allatam speciem et responsionem Pontificis in materia de qua agitur, scilicet circa prohibitionem operum servilium in diebus festis ait 'Nota: Necessitas facit licitum quod alias esset illicitum'. Hæc vero conclusio conformis est menti Gregorii IX. in *cap. ult. h. t.* ubi Pontifex declarat abstinendum diebus festis a quibusdam actibus nisi necessitas urgeat et pietas suadeat.

15. *Quæri* tandem potest ad quem spectet corrigere et violatores pœna plectere dierum festorum.

Responsio exhibetur in Constit. *Cum Primum. S. Pii V. d. 1. April. an. 1566. §. 7.* Videlicet si sermo sit de violatione præcepti negativi, quod nempe vetat exercitium operum servilium et aliorum actuum prohibitorum datur locus præventioni, ita ut tum laicus tum ecclesiasticus iudex possit de hac re cognoscere. Quod si vero sermo sit de violatione positivi præcepti, seu de violatione præcepti audiendi Missam, correctio et pœnæ applicatio pertinet exclusive ad Episcopum, idest ad iudicem ecclesiasticum.